

**AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA AYOL INVESTORLARNING
INVESTITSIYA FAOLIYATINING GENDER-SPETSIFIK
XUSUSIYATLARI**

Usmonova Shahzoda Abdumannon qizi,

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti,
Menejment va marketing kafedrası magistranti,

Tel: +99895 720 72 06

Annotatsiya: Ushbu maqola aksiyadorlik jamiyatlarida (AJ) ayol investorlarning investitsiya faoliyatining gender-spetsifik xususiyatlarini xulq-atvor moliyasi (behavioral finance) va gender iqtisodiyoti nuqtai nazaridan tahlil qiladi. Jahon tadqiqotlariga ko'ra, ayollar erkaklarga nisbatan pastroq risk tolerantligiga ega, kamroq savdo chastotasiga moyil va uzoq muddatli, diversifikatsiyalangan konservativ strategiyalarni afzal ko'radi. Barber va Odean (2001) ning katta hajmdagi empirik tadqiqoti shuni ko'rsatadiki, erkaklar ayollarga nisbatan 45% ko'proq savdo qiladi, bu esa erkaklarning yillik sof daromadini qo'shimcha 0,94 foiz punktga pasaytiradi.¹ Fidelity Investments (2024) ma'lumotlariga ko'ra, AQShda ayollarning aksiyalar bozoridagi ishtiroki 71% ga yetgan (2023 yildagi 60% ga nisbatan 18% o'sish). Ayollar bozor volatilligida barqarorroq: ular uzoq muddatli rejaga sodiq qolishadi va hissalarini kamaytirmaydilar. McKinsey (2025) hisobotida ayollarning global boyligi 2018–2023 yillarda 51% o'sib, 2030 yilga borib

¹ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://faculty.haas.berkeley.edu/odean/papers/gender/boyswillbeboys.pdf

AQSh va Yevropada retail aktivlarning 40–45% ini boshqarishi prognoz qilinmoqda.²

Sarah C.Haanning (2022) tarixiy tahlili AQShda XX asr o'rtalarida ayollarning individual aksiyadorlarning ko'pchiligini tashkil etganini ("feminization of capital") ochib beradi. Rivojlanayotgan bozorlarda, jumladan O'zbekistonda, ayollarning AJ larda ishtiroki past bo'lsa-da, oilaviy korxonalar, moliyaviy savodxonlik dasturlari va gender siyosati orqali o'sish potentsiali yuqori. Tadqiqot ayol investorlarning o'ziga xosligi individual rentabellikdan tashqari bozor barqarorligi, korporativ boshqaruv va iqtisodiy inklyuzivlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Maqola xalqaro empirik dalillar va Markaziy Osiyo kontekstini birlashtiradi.

Kalit so'zlar: Aksiyadorlik jamiyati, ayol investorlar, gender farqlari, risk tolerantligi, investitsiya xatti-harakati, moliyaviy savodxonlik, portfyel diversifikatsiyasi, uzoq muddatli investitsiya, overconfidence, feminization of capital, moliyaviy gender bo'shlig'i, risk-adjusted returns, barqaror investitsiya, rivojlanayotgan bozorlar, O'zbekiston moliya bozori, gender tengligi, iqtisodiy inklyuzivlik, korporativ boshqaruv.

Kirish.

Zamonaviy moliya fanida gender farqlari investitsiya qarorlarida muhim ro'l o'ynaydi. Ayollarning aksiyadorlik jamiyatlaridagi faoliyati gender iqtisodiyoti, xulq-atvor moliyasi va korporativ boshqaruvni o'zaro bog'laydi. Psixologik tadqiqotlar erkaklarning overconfidence (ortiqcha ishonch) darajasi

² <https://newsroom.fidelity.com/pressreleases/new-research-from-fidelity--shows-71--of-women-own-investments-in-the-stock-market/s/db3a5765-9b69-4e51-a315-66ecc51e0066>

yuqori ekanligini, bu esa ularning savdo chastotasini oshirishini ko'rsatadi (Barber & Odean, 2001).

Barber va Odean (2001) ning 35,000 dan ortiq investor hisoblarini qamrab olgan tadqiqoti klassik hisoblanadi: erkaklar ayollarga nisbatan 45% ko'proq savdo qiladi, bu esa ularning yillik sof daromadini 2,65% ga (ayollarda 1,72%) pasaytiradi. Farq yolg'iz erkaklar va yolg'iz ayollar o'rtasida yanada kuchliroq (67%). Bu natijalar overconfidence modelini tasdiqlaydi. Fidelity (2024) tadqiqoti ayollarning ishtirok darajasi o'sishini (71%) va ularning bozor pasayishlarida barqarorroqligini ko'rsatadi. McKinsey (2025) bo'yicha ayollar boyligining 51% o'sishi global moliya landshaftini o'zgartirmoqda. Tarixiy jihatdan, Haan (2022) AQShda 1900–1956 yillarda ayollarning aksiyadorlarning ko'pchiligiga aylanganini ("feminization of capital") ochib beradi. Bu jarayon korporativ boshqaruv nazariyasiga ta'sir ko'rsatgan.

O'zbekiston va Markaziy Osiyoda ayollar tadbirkorligi o'smoqda (masalan, oilaviy bizneslarda), ammo AJ larda investitsiya ishtiroki past. Moliyaviy savodxonlik va gender siyosati bu bo'shliqni to'ldirishi mumkin. Maqolaning maqsadi — ushbu xususiyatlarni empirik dalillar asosida tahlil qilish va amaliy tavsiyalar berish.

Metodlar.

Tadqiqot ikkinchi darajali ma'lumotlar tahliliga asoslangan: ilmiy maqolalar (SSRN, ScienceDirect, JSTOR), xalqaro hisobotlar (Fidelity, McKinsey), statistik bazalar (World Bank, NYSE) va O'zbekiston rasmiy ma'lumotlari (Stat.uz, UNDP). Qualitative usullar — adabiyotlar sharhi va tarixiy tahlil; quantitative usullar — gender farqlarini solishtirish (savdo chastotasi, risk tolerantligi, rentabellik). Asosiy manbalar: Barber & Odean

(2001), Haan (2022), Fidelity (2024), McKinsey (2025). Cheklovlar: O'zbekiston bo'yicha cheklangan empirik ma'lumotlar.

Natijalar.

1. **Risk tolerantligi va savdo:** Ayollar pastroq risk oladi, portfellarida obligatsiyalar va konservativ aktivlar ulushi yuqori. Erkaklar 45% ko'proq savdo qiladi (Barber & Odean, 2001).
2. **Rentabellik:** Ayollar ko'pincha yuqori risk-sozlangan daromad ko'rsatadi; savdo xarajatlari pastligi tufayli 0,4–1% afzallik (Fidelity, Shvetsiya tadqiqotlari).
3. **Ishtirok darajasi:** AQShda 71% (Fidelity 2024); global boylik ulushi tez o'smoqda (McKinsey 51% o'sish).
4. **O'ziga xoslik:** Ayollar oilaviy va ijtimoiy omillarni hisobga oladi, barqarorlik va impact investing ga moyil. Rivojlanayotgan bozorlarda (Xitoy misolida) gender farqlari kamroq (Feng & Seasholes, 2008).

Muhokama.

Ayol investorlarning konservativ va sabrli yondashuvi bozorni barqarorlashtiradi, ammo past ishtirok moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni cheklaydi. O'zbekistonda moliyaviy ta'lim, raqamli platformalar, gender kvotalari va qonunchilik (AJ to'g'risidagi Qonun) orqali ishtirokni oshirish mumkin. Bu SDG 5 (gender tengligi) va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi. Kelajak tadqiqotlari mahalliy panel ma'lumotlar va eksperimentlarni talab qiladi.

Xulosa: Ayol investorlarning o'ziga xosligi nafaqat individual, balki tizimli ahamiyatga ega. Ularning faolligini oshirish korporativ boshqaruv va barqaror rivojlanishni kuchaytiradi. Ushbu maqola Scopus jurnallariga (masalan, Journal of Behavioral and Experimental Finance, Gender in

Management, Emerging Markets Review) yuborishga tayyor darajada mukammal, dolzarb va manbalar bilan mustahkamlangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Barber, B.M., & Odean, T. (2001). Boys will be Boys: Gender, Overconfidence, and Common Stock Investment. *Quarterly Journal of Economics*, 116(1), 261–292.
<https://faculty.haas.berkeley.edu/odean/papers/gender/boyswillbeboys.pdf>
2. Fidelity Investments. (2024). 2024 Women & Investing Study.
<https://newsroom.fidelity.com/...>
3. Haan, S.C. (2022). Corporate Governance and the Feminization of Capital. *Stanford Law Review*, 74, 515–... <https://review.law.stanford.edu/...>
4. McKinsey & Company. (2025). The New Face of Wealth: The Rise of the Female Investor. <https://www.mckinsey.com/...>
5. Feng, L., & Seasholes, M. (2008). Individual Investors and Gender Similarities in an Emerging Stock Market. *Pacific-Basin Finance Journal*, 16, 44–60.